

MICAE MEDIAEVALES III.

*Fiatal történészek dolgozatai
a középkori Magyarországról és Európáról*

MICAE MEDIAEVALES

III.

Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról

SZERKESZTETTE

Gál Judit, Péterfi Bence,

Vadas András, Kranzieritz Károly

ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola

Budapest

2013

ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola
Tanulmányok – Konferenciák
6. kötet

Sorozatszerkesztő
Székely Gábor

Lektorálták

Bárány Attila, Draskóczy István, Érszegi Géza, Ryszard Grzesik, Klaniczay Gábor,
Körmendi Tamás, Nagy Balázs, Sággy Marianne, Thoroczky Gábor

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projektek az Európai Unió támogatásával, az Európai
Szociális Alap társfinanszírozásával valósulnak meg.

A kiadásért felel Dr. Dezső Tamás, az ELTE BTK dékánja

A kiadvány műszaki szerkesztője: Szabó János (ELTE BTK)

A kötet megjelenésére az „Önálló lépések a tudomány területén” ELTE TÁMOP-
4.2.2/B-10/1-2010-0030 projekt Bölcsészettudományi Kari alprojektje
valamint a Magyar Lajos Alapítvány támogatásával került sor.

Nyomtatta és kötötte a Komáromi Nyomda Kiadó és Kft.
Felelős vezető Kovács Jánosné

A tanulmányok szerzői © Belucz Mónika, Benei Bernadett, Gál Judit, Gyönki Viktória, Kelényi
Borbála, Krzysztof Morgiel, Novák Ádám, Péterfi Bence, Rákos-Zichy Johanna, Rózsa Márton,
Ternovác Bálint, Uhrin Dorottya, Vadas András

A kötet szerkesztői © Gál Judit, Kranzieritz Károly, Péterfi Bence, Vadas András

ISBN 978-963-284-365-0
ISSN 2062-2198

Tartalomjegyzék

DRASKÓCZY ISTVÁN – NAGY BALÁZS: <i>Előszó</i>	9
Rövidítésjegyzék	11
RÁKOS-ZICHY JOHANNA: <i>„Ami azonban a hívőbb keresztényeknél nem fordul elő”.</i> <i>3–5. századi keresztény szerzők a halotti lakomákról</i>	13
BELUCZ MÓNICA: <i>A nők szerepe Szent Patrik írásában</i>	29
GYÖNKI VIKTÓRIA: <i>Emberölés esetén fizetendő váltság a Grágásban.</i> <i>A korai izlandi igazságszolgáltatási gyakorlat</i>	45
TERNOVÁČZ BÁLINT: <i>A bogumil eretnekség az Észak-Balkánon</i> <i>a 10–11. században</i>	65
KRZYSZTOF MORGIEL: <i>Szemponatok az ún. Monomachos-korona</i> <i>vizsgálatához</i>	77
RÓZSA MÁRTON: <i>A másodrangú arisztokrácia kialakulása</i> <i>a Komnénos-kor elején</i>	83
GÁL JUDIT: <i>A dalmáciai egyházszervezet jellemezői és 11–13. századi átalakulása</i>	99
BENEI BERNADETT: <i>Krónikafolytatások a 13. század elején?</i> <i>Historiográfiai áttekintés</i>	117
UHRIN DOROTTYA: <i>A Váradi Regestrum veneficiummal</i> <i>és maleficiummal kapcsolatos esetei</i>	133
NOVÁK ÁDÁM: <i>Levelek Budáról. Az országnagyok levelei a városoknak</i> <i>V. László halála után</i>	153
PÉTERFI BENCE: <i>Korvin János zagorjei öröksége: A Vitovec-fivérek ellen</i> <i>vezetett 1488. évi hadjárat és háttere</i>	167

KELÉNYI BORBÁLA: <i>Magyar kifejezések késő középkori női nemesi végrendeletekben</i>	181
VADAS ANDRÁS: „A Dunára én bizony nem megyek, mert még nem akarok meghalnom”. A Duna jégjelenségei a kora újkorban (1530–1650)	219
Köszönetnyilvánítás	237
A szerzőkről.....	239

PÉTERFI BENCE

Korvin János zagorjei öröksége

A VITOVEC-FIVÉREK ELLEN VEZETETT 1488. ÉVI HADJÁRAT
ÉS HÁTTERE*

„G YÖRGY GRÓFFAL KAPCSOLATBAN pedig tudd, nem engedjük, hogy ő országunkban a továbbiakban egy szalmaszálat is bírjon! Ezért hagyj fel már az-
zal, hogy szakadatlanul ezért az emberért fáradozz nálunk, a jövőben érte semmilyen
indokkal ne járj közbe, mivel egyáltalán semmit sem fogunk tenni! A várakat pedig,
amint csak tudjuk, kiragadjuk kezeiből, menjen ahova akar, akár az ördög nevében, ne-
hogy bizony ezzel az emberrel továbbra is gondunk legyen.”¹ – Ekképp szólnak Mátyás
király 1488. november 8-i parancslevelének kemény sorai Székely Jakab radkersburgi
és pettaui kapitányhoz. A forrás szövege,² amely ugyan egy még be nem következett
eseményre utal, megerősíteni látszik azt a más, töredékes források által alkotott képet,
miszerint a király akaratából erőszakkal vették el a várakat, amire – legalábbis ha hi-
hetünk Mátyás szavainak – a gróf alapos indokot szolgáltatathatott. A fenti sorokat ol-

* Jelen tanulmány az ELTE BTK-n megírt és 2010 januárjában megvédett történelemszakos
szakdolgozatom (*Adalékok a kövendi Székely-család történetéhez. Székely Jakab [†1504] pályája. Magyarországi szakasz [1472–1491]*) egyik, jócskán átdolgozott fejezetén alapul. Ezúton szeretném
megköszönni akkori és jelenlegi témavezetőmnek, Draskóczy István egyetemi tanárnak a mind
ahhoz a munkához, mind pedig a jelen dolgozathoz hozzáfűzött értékes megjegyzéseit.

1 „De comite autem Georgio hoc habeto, quod ne unam quidem festucam stramineam illum in
regno nostro possidere amplius patiemur. Pro eo iam deinceps pro homine apud nos laborare
supersedeas, nec imposterum pro eo, quavis ratione intercedas, quoniam nihil omnino faciemus.
Nam castra illa, modo e suis manibus eruere possemus, iret quocunque vellet, vel in nomine
diaboli, nihil certe de homine amplius curae susciperemus.” – Országos Széchényi Könyvtár,
Kézirattár, Fol. Lat. 2275, fol. 203r–v (16. századi másolat). Erre és a következő lábjegyzetben
idézett kötetre is Mikó Gábor hívta fel a figyelmemet, segítségét ezúton is köszönöm. Az idézet
pontos fordításának Somogyi Szilvia volt a segítségemre.

2 Egy közelebről meg nem nevezett bécsi kézirat alapján, amely valószínűleg az Österreichische
Nationalbibliothek egyik, 17. századra keltezhető kolligátumával azonos, már Horváth Mihály
is ismertette a levelet (Cod. 8742, fol. 74r–v). Horváth Mihály: Magyar regesták a szepesi káp-
talan, jászai s leleszi conventek, Kassa és Sopron városok s több magánosok levéltáiraiból s
gyűjteményeiből (1228–1643). *Magyar Történelmi Tár* 9 (1861): 175. 179. sz.

vasva rögtön felmerül a kérdés: mégis mit tudunk a késő középkori okleveles anyagból megállapítani, valóban „jogos” volt ez a kétségkívül ritkán alkalmazott büntetés Vitovec Györggyel szemben? Ha volt némi „igazság” a király szavai mögött, akkor milyen tetteivel lépte túl a gróf azt a határt, amely Mátyást erre a rendkívüli beavatkozásra sarkallta? Amennyiben viszont nem, akkor vajon mennyire voltak jellemzők az ehhez hasonlatos kisajátítási akciók, miért állhatott vajon a király érdekében eme sajátos eljárás? Rövid tanulmányomban a fentebbi hadjárat ismertetésével ezekre a kérdésekre szeretnék valószínűsíthető válaszokat találni, és mindezzel talán a késői Mátyás-kor nem egyszer Korvin Jánost támogató hatalmi gépezetének megismeréséhez is közelebb kerülhetünk.

A Vitovecek

György gróf a 15. század középső harmadának egyik rettegett hírű és roppant mód sikeres zsoldosvezérének, Vitovec Jánosnak volt a fia. A cseh földön született édesapa vélhetően Cillei Ulrik csehországi kormányzósága idején (1438–1439) lépett a nagyhatalmú család szolgálatába, majd az 1440–50-es évek fordulatos bel- és külpolitikai viszonyai közepette vicebáni minőségben meg is maradt a Cilleieknek megbízható emberének, így többek között kulcsszerepet játszott a Tallóciak Szlavóniából való kiszorításában (1440–1445). Cillei Ulrik meggyilkolása (1456 novembere) után gyakorlatilag rászállt urától a szlávón bántás, kedvező helyzetével pedig előszeretettel élt és visszaélt: újabb birtokok, további elismerések és rangok reményében többször hajtúkanyarszerűen fordult, pártot váltott, amely több olyan vakmerő vállalkozást sem nélkülözött, mint mikor III. Frigyes két ízben is (először 1457, majd pedig 1458 tavaszán) megkísérelte elfogni. A fiatal Mátyás és Vitovec végleges kiegyezése jóval később, 1463 májusában következett be: a királynak szüksége volt a fenyegető török veszély közepette nemcsak a biztos(abb) hátszagra, hanem egy sokat látott, tapasztalt hadvezérre. De Vitovec János számára is világossá válhatott, hogy jócskán beszűkült ama mozgástér, amely addigi merész manőverezéseit lehetővé tette. Végeredményképpen a cseh zsoldoskapitány minden addigi nagybírói ítéletével alól mentességet nyert, fiaival együtt őt „honfűsította” a király. Nem utolsósorban Mátyástól megerősítést kapott a Cilleiek által is bírt Zagorjéra, amely megnevezés voltaképpen Varasd megye nyugati részét jelentette, és e terület váraira, továbbá mindezzel együtt az örökös grófi címet is viselhették. Vitovec János ezután pedig 1468-ban bekövetkező haláláig – 1465-től ismét szlávón báni minőségben, valamint mint Szlavónia és Horvátország főkapitánya – számos fontos katonai vállalkozásában segítette a magyar királyt.³

3 Részletes életrajzához vö. Pálosfalvi Tamás: Vitovec János. Egy zsoldoskarrier a 15. századi Magyarországon. *Századok* 135, No. 2 (2001): 429–472., továbbá: Herbert Ban – Ivan Mirnik: Die Münzen des Jan Vitovec de Gereben. *Numismatische Zeitschrift* 108–109 (2001): 105–124.

Amilyen sokat tudunk a példátlan adatgazdagságnak köszönhetően az idősebb János igencsak fordultatos életpályájáról, olyannyira kevés, lényegi információval rendelkezünk a családjáról. Valójában felesége(i) is nehezen azonosítható(k). Számomra csupán egy(ikük) ismert: Borbála,⁴ aki vélhetően a salzburgi, majd Karintiában és Stájerországban gyökeret eresztő Weispriach famíliából származott. (E rokoni kapocsnak a későbbiekben még jelentősége lesz.) A három Vitovec-fiú, György, ifjabb János és Vilmos is csak 1463-ban tűnik elénk. Közülük János követhető legrövidebb ideig nyomon (1463–1475). Györgyről némileg több mindent tudunk: csak és kizárólag (örökös) varasdi ispánként ismert. A harmadik fivér, Vilmos – György mellett – 1481–1484 folyamán szintén használja a varasdi ispáni címet, de ez a „rendszeresség”–„rendszeretelenség” következhet a források töredékességéből, ekkoriból maradt fent ugyanis a legtöbb, saját nevében kelt oklevele. Igaz, aligha csodálkozhatunk a zagorjei grófi és a varasdi ispáni cím összefonódottságán, hiszen Vitovec János és fiainak grófsága az utóbbit is magában foglalhatta. Vitovec Vilmos kevés számú varasdi ispáni említése mögött talán még az is húzódhat, hogy esetleg György tartotta közvetlenül irányítása alatt a megyét.⁵ Vilmos számára talán mégis inkább a királyi udvar lehetett a boldogulás helye: 1481 és 1489 között asztalnokmesterként mutatható ki, illetve a házassága is inkább oda kötötte.⁶ Ezt a meglehetősen statikusnak tűnő képet néhány szórványos adat, ahogy azt látni fogjuk az alábbiakban, meglehetősen „összezavarja”.

Hunyadi Mátyás igencsak értett ahhoz, hogy céljainak útjában álló és/vagy vele kevésbé szimpatizáló erőket különféle megoldásokkal semlegesítse vagy éppenséggel ke-

- 4 Jakov Stipišić – Miljen Šamšalović: *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije. Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije* 3 (1960): 630. 2966. sz. (a forrás a Patachich család koraiújkor elenchusa!) A Weispriach-kötélékekre: „Die Weispriacher, herr Anndre und herr Vlrich geprueder, warn des graven sweger, mueter halben.” – Karl Grossmann (szerk.): *Jakob Unrest: Österreichische Chronik.* (Monumenta Germaniae historica: Scriptorum rerum Germanicarum. Nova Series, Tomus 11.) Weimar: Böhlau, 1957. 180. 175. fejt.
- 5 Éppen ezért eltekintek attól, hogy Vitovec György varasdi ispánként való említéseit felsoroljam. Egyelőre csak 1481. december 13. (MNL OL DF 288 237.) és 1482. október 13. között (MNL OL DF 288 244.) ismerek Vilmos és György közös ispánságára vonatkozó adatokat. Ezenkívül egy-egy esetben 1483-ban és 1484-ben is varasdi ispánként tűnik elő a két testvér (Jakov Stipišić – Miljen Šamšalović: *Isprave* i. m. 632. 2997. sz. [a Patachich család elenchusa nyomán] és 634. 3019. sz. [MNL OL DF 231 768.]). A családfára: Engel Pál: *Középkori magyar genealógia.* In: *Arcanum DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret.* [Budapest]: Arcanum Kft., 2003. „Vitovec” tábla. Az ifjabb János még 1475-ben is élt: Jakov Stipišić – Miljen Šamšalović: *Isprave* i. m. 618. 2180. sz. (MNL OL DF 213 709.).
- 6 Természetesen adott esetben az udvari és az ispáni tisztség nem zárta ki egymást. Asztalnokmesterségére: Fügedi Erik: *A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása.* (Történeti statisztikai kötetek) Budapest: Statisztikai Kiadó, 1970. 121. Fügedi első adata a Sebestyén Béla-féle itineráriumon alapul, amely ez esetben sem hoz jegyzetet. Horváth Richárd szíves közlése szerint, akinek ezúton is szeretnék segítségéért köszönetet mondani, a legkorábbi bizonyíték Vilmos asztalnokmesterségére 1481. február 1-jéről származik (MNL OL DF 231 705.). Az utolsó

ményebb eszközökkel teljesen kiszorítsa a politikai porondról. A legújabb vélemények szerint a nevezetes 1481. évi szlavóniai közgyűlés is részben ilyen célt szolgálhatott. Míg a több mint száz, levelesített személy legtöbbje kegyelmet kapott szinte rögtön a levelesítése után, addig a zágrábi püspök, Thuz Osvát testvére, a tárnokmester Thuz János esetében ilyenről nem tudunk. A későbbi események fényében nem zárható ki, hogy egy fondorlatos kisajátítási akciónak ágyazott meg a magyar király mindezzel. 1481 májusában kifejezetten királyi kérésre Thuz öt évre Mátyás rendelkezésére bocsátotta Medvevárat, illetve ezenkívül még további két castellumot. Ezután nem sokkal pedig Velencébe távozott, és soha nem tért vissza a Magyar Királyságba.⁷

Mindez amiatt is érdekes számunkra, mivel a konskribáltak között Vitovec Vilmost és Györgyöt is megtaláljuk. Az oklevél szerint nem saját tettükkel szolgáltak rá, hogy felkerüljenek a levelesítettek közé, hanem éppenséggel egyik szolgáljuk – felbujtásukra vagy anélkül – bizonyos szentszéki vagy apuliai, a magyar királyhoz igyekvő követeket kirabolta és Varasdra vitte az okleveleiket.⁸ Másokkal ellentétben (de Thuz Jánoshoz hasonlóan) a zagorjei grófok esetében sem tudunk arról, hogy közvetlenül az oklevél kiállítása után a király megkegyelmezett volna nekik. Annak okát egyelőre találgathatjuk, miért csak 1487-ben jött el az idő, hogy a király – Beatrix kérésének eleget téve – kegyelemlevelet állítson ki a grófok részére,⁹ hiszen bizonyos, korabeli és csupán említésből ismert jogbiztosító iratokat 1486 februárjában – szintén a királyné közbenjárására – már kibocsátott számukra.¹⁰ Semmiféle ezt megelőző királyi kegygyakorlásról nem tudunk, vagy ha volt is ilyen, semmi nyoma nem maradt korunkra. Ám a háborítatlanul maradt zagorjei grófság–varasdi ispánság vagy éppen az asztolnokmesterség¹¹ azt látszik megerősíteni, hogy – ha csak formálisan is és talán csupán Vilmos esetében – az enyhülés már jóval hamarabb bekövetkezhetett. Ha valóban történt valamiféle szakítás a király és a zagorjei grófok között, talán éppen a békülési folyamat megpecsételése lehetett az is, hogy Vilmos eljegyeztet egy királyi udvarhölgyet („aule nostre servitricem”), Margareta Miraballist. Mivel pedig meg is ígérte, hogy feleségül veszi, 1481 decemberében a hozomány fedezésére a királytól ígéretet kapott egy várra és az-

említés helyesen: 1489. szeptember 1. és nem 11., ahogy Fügedi is írta (MNL OL DF 259 326: „Kalendas Septembris”). Vilmos a királyi tanácsban nem mutatható ki (egyelőre) ténylegesen: Kubinyi András: Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idején. *Századok* 122, No. 1–2 (1988): 212. A házasságára lejjebb térek ki.

7 Tringli István: Az 1481. évi szlavóniai közgyűlés. In: Csukovits Enikő (szerk.): *Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Budapest: Magyar Országos Levéltár, 1998. 307–308.

8 Uo. 315. Egy 1487-es oklevél úgy emlékszik erre, hogy csak Györgyöt levelesítették. Talán csak elírásról van szó, mivel mindenütt másutt Vilmost is megnevezik. MNL OL DF 276 753.

9 MNL OL DF 276 753.

10 MNL OL DF 276 742.

11 Itt jegyzem meg, hogy az első megbízható adat Vilmos asztolnokmesterségére ugyanúgy 1481. február 1-jére tehető (l. 6. jegyz.), mint a mondott levelesítő oklevél kelte.

zal együtt négyszáz jobbágyra.¹² Sajnos az nem ismert, mely várat szemelték ki e célra, az azonban biztosnak tűnik, hogy az esküvőt (valószínűleg 1486-ban) megtartották. Ekkor adták ki a nem sokkal fentebb már említett jogbiztosító okleveleket is.¹³

A hadjárat

Szlavónia Mátyás király számára több szempontból is különösen fontossá válhatott az 1480-as évekre. Szinte semmit nem tudunk arról, hogy milyen körülmények között szervezték meg és tartották életben a magyar katonai jelenlétet. Az okkal gyanítható, hogy a határmenti magyar területek bizonyos mértékig – ha nem is teljes egészében, hiszen nyilvánvalóan a helyben talált erőforrásokat is hasznosították – fontos szerepet játszottak az utánpótlásban. Szlavónia és a Nyugat-Dunántúl tehát Krajna, Karintia, Stájerország, valamint Alsó-Ausztria ellátásában lehetett érintett. Hogy mindez nem elméleti okoskodás, hanem a forrásokban is kitapintható, jól megmutatkozik a tanulmány elején már említett Székely Jakab katonai és politikai szerepvállalásában is, aki-vel 1481-től a forrásokban mint pettaui és radkersburgi kapitánnyal találkozunk. Talán mondani sem kell, hogy e két, az igen fontos itáliai kereskedelmi útvonal mentén fekvő város közben tartása milyen nagy befolyást biztosított Székelynek. Ezzel egy időben – bizonyíthatóan 1484 és 1486 között – a szlavóniai harmincadok kezelője, amely északi irányban Szombathelyig biztosított rálátást a kereskedelmi forgalomra, emellett pedig még 1485-től 1490-ig (talán az sem véletlen, hogy a szintén katona Kinizsi Pál volt itt az elődje) zalai ispánként működött. A katonai hierarchia a korban meglehetősen kiforratlan volt, viszont annyi biztosnak tűnik, hogy a déli hadszíntér meghatározó alakjáról volt szó. A gazdasági, közigazgatási és katonai funkciók roppant mértékű koncentrációja egy célt biztosan szolgálhatott: a katonai logisztika minél hatékonyabb működtetését.¹⁴

Hogy végül mi váltotta ki a magyar király váratlan reakcióját, mi bírta arra, hogy parancsba adja a Vitovec-testvérek várainak elfoglalását, konkrét források híján nem határozható meg pontosan. Nemcsak az okok, hanem az események lefolyása sem teljesen világos, Bonfini és Unrest is szűkszavúak. Az előbbi szerint ármánykodás, pártoskodás okozta a zagorjei grófok vesztét. Unrest úgy vélekedik, hogy a grófok a háború

12 MNL OL DF 276 747. Ez utóbbi mozzanat esetében (szemben a bizonytalan időpontú eljegyzéssel) tehát már kétség sem férhet hozzá, hogy a szlavóniai közgyűlés után történt.

13 MNL OL DF 276 742.

14 Székely értékelésére l. legújabban: Bence Péterfi: *Aus Siebenbürgen in die Steiermark: Der Lebenslauf von Jakob Székely (+1504)*. Megjelenés alatt a 32. Schlaininger Gespräche (Andreas Baumkircher und das ausgehende Mittelalter) tanulmánykötetében.

során nem szálltak hadba a császár ellen („warn die graven nicht wider den kayser”).¹⁵ Valószínűsíthetően 1488 szeptemberének első harmadában indult a hadjárat, amelynek vezetését Mátyás nem másra, mint egyik hűséges végrehajtó emberére, Székely Jakabra bízta.¹⁶ Ha tényleg csak a zagorjei grófok semlegessége vagy makacskodása miatt robbant volna ki a kisebb háborúba torkolló viszály, abban az említetteken túl nyilván az is szerepet játszhatott, hogy a stájer és karintiai hadszíntér szempontjából olyan fontos vidéken egy meglehetősen tehetős, de a királyi politikát nem teljes mértékben támogató családot nem lehetett megtűrni. Ugyanis az utánpótlás, a csapatok felvonulása miatt szükséges területellenőrzést nem lehetett teljes mértékben megvalósítani. Részben talán ezek a „biztonsági kockázatok” vezettek oda, 1488. szeptember 26-án már Vinica és Béla várát is bevették Mátyás csapatai. Krapina és Verbovec elfoglalását az uralkodó kapitánya belátására bízta. Nem lehetett komoly harc, bár Székely vagy 50 mázsányi löport kért a királytól, amelyből 32 mázsát meg is kapott.¹⁷

Unrest úgy tudja, hogy – a katonai akciókat látva – az anyagi ágon rokon Andreas és Ulrich Weispriach a várak védelmére akartak kelni, valamikor Szent Mihály napja (szeptember 29.) után érkezett meg a Weispriach-féle, mintegy 140 főnyi kontingens Varasd megvédésére, de beavatkozásukra későn került sor. Székely nem sokkal később feltűnt csapataival, bevette a várat, a foglyokat pedig – miként a karintiai plébános tudósít – a kapitány Bécsbe küldte Mátyáshoz.¹⁸ A magyar király a karintiai rendeknek október 14-én és 15-én kelt leveleiben Andreas és Ulrich Weispriach vállalkozását a magyar uralom letörésére irányuló szervezkedésként állította be, akik állítólag Karintiában toborzott fegyvereseikkel Varasd környékén és más helyeken raboltak, gyilkoltak, gyűjtögettek. (Ulrich Weispriach a magyar király elmondása szerint már írásban is jelezte neki, hogy minden lehetséges módon kárára lesz.) Mátyás külön hangsúlyozta, hogy a fegyverszünet megtartása mindkét fél feladata, s éppen ezért kérte a

15 Antonio Bonfini: *A magyar történelem tizedei*. Ford. Kulcsár Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 1995. 888. 4. 8. 120–126.; idézet: Karl Grossmann (szerk.): Jakob Unrest: *Österreichische Chronik i. m.* 179. 175. fej. A magyar és a különösképp érintett horvát történeti (és régészeti) szakirodalomban igen problémás a hadjárat, legtöbbször már az évszámba is hiba csúszik, pedig Vjekoslav Klaić egy alapvető tanulmányában már több mint száz éve meghatározta a zagorjai grófok ellen vezetett hadjárat évét. Vjekoslav Klaić: Krapinski gradovi i predaje i njima. *Vjesnik hrvatskoga arheološkog društva* NS 10 (1908–1909): 14.

16 Vélhetően Székely Jakab egyik zsoldosvezére Seyda/Zaydow, aki 1488. szeptember 14 körül in Zagoria kap két lóra zsoldot. Egy másik, Gorsskowczky néven emlegetett zsoldosvezér pedig az augusztus 30-án kiadott zsold után néhány nappal később (szeptember 8-án) Csáktornyan – talán egy újabb, friss szolgálat miatt – jutott 100 forintos kifizetéshez. MNL OL DL 94 566., fol. 1r–v.

17 MNL OL DL 19436. fol. 1r. Az adatot ismeri Tóth Zoltán: *Mátyás király idegen zsoldosserege. A fekete sereg*. Budapest: Stádium, 1925. 343–344.

18 Karl Grossmann (szerk.): Jakob Unrest: *Österreichische Chronik i. m.* 180. 175. fej.

karintiaiakat, hogy hadd vonulhasson Székely Jakab a béke megsértői és az ezeket segítőik ellen.¹⁹

A Weispriachok felszabadító hadművelete tehát összeomlott, Unrest elmondása szerint sorra hódoltatta meg Székely a zagorjei grófok várait: *Turlent*, Trakostyánt, *Zwint*.²⁰ Jóllehet a szintén Vitovec-kézen lévő Körös megyei Grebent a források egybehangzó, igaz, mindig csak utólagos elbeszélés formájában megőrződött tanúsága szerint – kissé furcsa módon – csak 1489(?) pünkösdjé körül került Székely révén Mátyás kezére,²¹ valószínűleg 1488 novemberére a *districtus* meghódítása teljesnek mondható.²² Unrest elbeszéléséből úgy értesülünk, hogy a harcok idején Vitovec György továbbra is fogságban/tárgyalóasztal mellett volt.²³ A kiegyezéshez Mátyás Krapina átengedését kérte, amelyért cserébe az egyébként nem sokkal korábban a stájer Perneggektől 1487 végén–1488 elején elfoglalt, stájerországi Negaut²⁴ ajánlotta volna, az összes többi zagorjei erődtményt a király rendelkezésére kellett volna bocsátani. “Talán helyszíni tárgyalások is elképzelhetők: Székely írásban érintkezett egy bizonyos Andreas Neideggel, akit más forrásokból is jól ismerünk: általában a Vitovecek jogi képviselőjeként járt el. Vélelmezhetően a levelezés ezúttal is a zagorjei grófok körül forgott. Mátyás 1488. november 8-i parancslevelében amellet, hogy a Neidegger által írtakra választ ígért, kikötötte, hogy Székely a királyi utasításon túl ne lépjen vagy állapodjon meg semmiben. A király türelme, úgy tűnik, elfogyott, ugyanis ezután következett az a tanulmányom elején már szó szerint idézett néhány sor. Tekintve a for-

- 19 Az iratok (Österreichisches Staatsarchiv, Wien, Haus-, Hof und Staatsarchiv, Wien, Länderabteilungen, Österreichische Akten, Kt. 14 [Fasc. 20], Konv. a, fol. 1–2.), rövid kivonatát adja, de helytelenül 1488 áprilisára keltezi őket: Josef Ure: Bauernkrieg, Türkennot u[nd] ungarische Besitznahme in Kärnten unter Kaiser Friedrich III. [Teil 2] *Jahresbericht der k. k. deutschen Staats-Ober-Realschule in Pilsen* 40 (1912–13): 23. és 3. jegyz. Itt szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy e levelek és Unrest elbeszélése mennyire egybecseng.
- 20 Turlen (vö. MNL OL DL 46 502.) és Zwin várát nem tudtam azonosítani. Unrest úgy tudja, hogy Grebent is bevette, de tudomásom szerint e várat csak a következő év pünkösdjé körül foglalták el. L. a következő lábjegyzetet.
- 21 Szapolyai István nádor 1494. március 19-i (MNL OL DL 46 453., DF 279 408.) és 1498. augusztus 30-i (MNL OL DL 101 289., DL 101 349., DF 233 348., DF 233 564.), továbbá Kanizsai László dalmát–horvát–szlávón bán 1495. februári 14-i (MNL OL DL 104 035.) oklevele tartotta fenn a történetet – sajnos mindig csak utólagos elbeszélés formájában.
- 22 Erre utal egy Székely Jakab számára 1488. november 30-án kelt záloglevél, amely az egész katonai hadműveletről már múlt időben beszél: MNL OL DF 283 743.
- 23 A legtöbbször más források híján használt Unrest sokszor csapongó, nem mindig tartotta az időrendet. Azonban olykor kontrollforrások bizonyítják is, hogy értesüléseit nem lehet mindig kétségbe vonni.
- 24 A történet legteljesebb ismertetése bizonyos részletek elhagyásával és sajnos sok adat forrásának feltüntetése nélkül: Hans Pirchegger: *Die Geschichte der Steiermark*. I–III. köt. Gotha–Graz–Wien–Leipzig: Perthes – Leuschner & Lubensky, 1920–1934. II. 106.

rás hangvételt és magát a végeredményt, kudarcot vallhattak a tárgyalási kísérletek.²⁵ Nehezen elképzelhető, hogy György gróf bármiféle olyan kompromisszumot vállalt volna, amely végeredményeképpen a korábnál jóval kevesebb váruradalom felett gyakorolhatott volna hatalmat és mindezért cserébe semmiféle egyenértékű kárpótlás nem járt volna neki. Unrest elbeszéléséből legalábbis egy ultimátumszerű tárgyalási pozíció vehető ki, amely végül mégis elérhette a célját, hiszen – a karintiai történetíró szerint – éppen ezért bocsátották szabadon György grófot.²⁶

Végül úgy alakult, hogy az elfoglalt várak és városok (Krapina, Varasd, Verbovec, Trakostján, Vinica, Lopor, Oszterc, Béla) kezelését, Székely Jakabnál hagyta az uralkodó. Valószínűleg a Zagorje „ispánja” (*comes Zagorie*) címe is erre utal.²⁷ A kapitányt nem kellett féltetni, hogy képes lesz-e a rábízott jószágokat megőrizni. Nem sokkal azután, hogy a várak a kezére jutottak, emberei hatalmaskodásokba kezdtek. Így történt például, hogy Székely emberei a bélai uradalomhoz csatoltak erőszakosan egyéb birtoko(ka)t, vagy a latori és zlatari (Varasd megye) vámkokat elfoglalták.²⁸ Unresttől azt is tudjuk, hogy állítólag Székelyre bízta az elfoglalt várak őrségét, akikkel ő előbb tárgyalásokat folytatott, végül a kapitány Radkersburgnál elengedte őket.²⁹ Más forrásunk, egy Székelyhez szóló instrukció szerint a király példás büntetést ígért a lázadásért, és külön utasította hadvezérét, hogy Bécs helyett Budára küldje a foglyokat, mivel innen nem tudnak megszökni.³⁰

A Vitoveceket támogató Weispriachok sem maradtak büntetés nélkül. A Bécshez közel fekvő várakat, Wolkersdorfot, amelyet 1486-tól feltételezhetően,³¹ 1487 áprili-

25 „Quae in tuis literis ad nos inpresentiarum scribis, probe omnia intelleximus. Ad quas sic tibi paucis respondemus, quod nos ad scripta illius Andreae de Naÿdeck, qui tibi in lingua Almanica scripserat, in eum dumtaxat finem, de omnibus illis rebus, rursum per alias literas nostras, in lingua Almanica responsum informationemque fecimus de omnibus illis rebus, ut iuxta continentias illarum, dum opus et necessarium fuerit, illi Andreæ nostro nomine respondere debeas: nec quovis pacto extra metas illius nostrae informationis cum eodem precedas, aut quicquam concludas.” – Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, Budapest, Fol. Lat. 2275, fol. 203r. – Neideggre I. még pl. MNL OL DL 101 289., 101 349., ill. DF 243 332. (saját végrendelete 1511-ből, amelyben a néhai Vilmos zagorjai grófot *dominusának* nevezi).

26 Karl Grossmann (szerk.): Jakob Unrest: Österreichische Chronik i. m. 180. 175. fej.

27 Vö. Bence Péterfi: Aus Siebenbürgen i. m.

28 A bélai eset Beriszló Péter dalmát–horvát–szlavón bán 1516. december 14-i oklevelében (MNL OL DL 33 054., DL 33 072. [az oklevelet Pálosfalvi Tamás révén ismerem], MNL OL DL 33 054., DL 104 731.) és egy Varasd megyei kiadványban (Jakov Stipišić – Miljen Šamšalović: Isprave u arhivu Jugoslavenske Akademije. Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije 4 (1961): 548. 4372. sz. [MNL OL DF 232 453.]) maradt fenn. A latori és zlatari események (1489 márciusa előtt): Jakov Stipišić – Miljen Šamšalović: Isprave i. m. 642. 3125. sz. [MNL OL DF 231 809.].

29 Karl Grossmann (szerk.): Jakob Unrest: Österreichische Chronik i. m. 179–180. 175. fej.

30 MNL OL DL 19 436., fol. 1r.

31 Weispriach „zur aushaltung der ksl. Mt. gesloss Wolkhenstorf” kapott 400 pfund pfenniget. Heinz von Angermeier – Reinhard Seyboth (szerk.): Deutsche Reichstagsakten. Mittlere Reihe. Deutsche

sától vagy májusától pedig biztosan Ulrich Weispriach mint a vár *pflegere* tartott a kezében, és amelyet III. Frigyes 1487. augusztusi parancsa értelmében egy esetleges magyar ostrom esetére Albert szász herceg gondjára bízta volna,³² a zagorjei eseményeken felindulva vette ostrom alá a király. A várnagy közelebbről nem ismert időpontban (de 1489. november 2. előtt) adta fel az erődítményt.³³ A magyar csapatokat 400 márkával Bécs városa is támogatta.³⁴ Ha hihetünk a karintiai plébánosnak, Mátyás seregei további két Weispriach-várat, *Koblstorffot* (Kabold/Kobersdorf) *Kranntzenstetent* (Macskakő/Katzenstein) foglaltak el. Amennyiben a helynév-azonosítások helyesek, akkor a plébános értesülései megkérdőjelezhetők, hiszen ekkor éppenséggel „hivatalosan” bizonyosan nincsen Kabold a Weispriachok kezén. 1488 februárjában Hans Siebenhirternél, a Szent György-lovagrend nagymesterénél találjuk az uradalmat, aki egy akkor Mátyással kötött megállapodás értelmében lemondott többek között Kaboldról is. Igaz, mivel nem ismert, milyen körülmények között jutott a lovagrend a várhoz, még az sem zárható ki, hogy nem törődve a különféle királyi–császári parancsokkal, ténylegesen a Weispriachok bírták, hiszen a család a későbbiekben is kimutatható itt. A másik erődítménnyel, Macskakővel pedig az a helyzet, hogy a források elmondása szerint 1464–1465 táján lerombolták.³⁵

Reichstagsakten unter Maximilian I. Bd. I (Reichstag zu Frankfurt 1486). I–II. köt. Göttingen–München: Vandenhoeck & Ruprecht, 1989. I. 542.

- 32 Unrest művének kritikai kiadása valami miatt nem azonosította Wolkensteint Wolkersdorffal. A váruradalom történetére vö. Ernst Nowotny: *Die Herrschaft Wolkersdorf vom Ende des 13. bis zum Ende des 16. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der späteren Hofspitalsherrschaft. Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich* 39 (1971–1973): 79–80., Joseph Chmel (szerk.): *Regesta chronologico-diplomatica Friderici III. Romanorum imperatoris (regis IV.). Auszug aus den im k. k. geheimen Haus-, Hof- und Staats-Archiv zu Wien sich befindenden Reichsregistraturbüchern vom Jahre 1440–1493. Nebst Auszügen aus Original-Urkunden, Manuscripten und Büchern. I–II. köt. Wien: Peter Rohrmann, 1840. II. 738. 8039. sz., Elfie-Marita Eibl – Heinrich Koller (szerk.): *Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Freistaates Sachsen. (Regesta Imperii. Regesten Kaiser Friedrichs III. [1440–1493]. Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. Heft 11.) Wien–Weimar–Köln: Böhlau, 1998. 306. 583. sz. és 317. 604. sz.**
- 33 Karl Grossmann (szerk.): *Jakob Unrest: Österreichische Chronik i. m. 180–181. 175. fejj.; Antonio Bonfini: A magyar történelem i. m. 888. 4. 8. 125. Továbbá vö. 1488. november 2.: „Verum quia Weispriacherii (quos bellatores feretrarios appellare consuevistis) regiam celsitudinem diffidarunt, opem ferre volentes comiti in Säger, rex inde nactus occasionem obsidione cinxit castrum Wolkenstain quod Ulricus Weispriacher nomine cesaris tenet” – Joseph Zahn: Ueber ein Admonter Formelbuch des 15. Jahrhunderts. *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen* 17 (1880): 73. 5. sz. (MNL OL DF 292 989., fol. 130v, Nr. 414).*
- 34 Wiener Stadt- und Landesarchiv, Wien, 1.1.1.B1/1. (Reihe – Rechnungen: Jahresrechnungsabschluß: Reinschriften [1424–1768]) (= Oberkammeramtsrechnungen) Bd. 49 (1488), fol. 18r. Röviden, pontos föliószám nélkül idézi: Karl Schober: *Die Eroberung Niederösterreichs durch Mathias Corvinus in den Jahren 1482–1490. Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich* NF 13 (1879): 392.
- 35 Karl Grossmann (szerk.): *Jakob Unrest: Österreichische Chronik i. m. 181. 175. fejj., Kaboldra:*

Egyelőre azzal kapcsolatban is sötétben tapogatózunk, hogy a Weispriachok felépését valóban csak a zagorjei grófok elleni támadás váltotta-e ki. Aligha kétséges, hogy némi bosszúvágy is munkálhatott bennük, ugyanis – miként Unrest elbeszéli (sajnos közelebbi dátum nélkül) –, békeidőben (talán 1487–1488 táján) a király csapatai elfoglalták a családi fészket, a salzburgi érsekséghez tartozó Longauban fekvő Weißbriachot („ainen turn im Lonnga zu Weispriach, davon sy all purtig sein und herkomen”). A karintiai rendek Ulrich Weispriachkal rögvest tárgyalásba kezdtek, mivel nem akarták, hogy a fegyverszünet sérüljön.³⁶ De nem volt mindig ilyen konfliktusos a magyar királlyal való viszonyuk, ugyanis e család is ama, Lajtán túlról érkező famíliák közé tartozott, amelyeket Mátyás az 1460–70-es években befogadott és különféle címmel és tisztségekkel látott el. A családból Sigmund kétszer, a fentebb már többször említett Andreas egyszer ismeretes soproni ispánként. Az utóbbi ráadásul magyar zsoldban esett császári fogságba 1485 körül és sínylődött ott két-három évig.³⁷

A zagorjei várak sorsa 1488 után

A Vitovec-birtokok ellen vezetett hadjáratról rendelkezésre álló, csekély számú forrás alapján elmondottak, mint látható, több kérdést vetnek fel. Nemhogy a szereplők motivációiról, de még az események hozzávetőleges lefolyásáról is csupán ellentmondásos képet alkothatunk. Egy dolog azonban igencsak szembeötlő és különféle szálak túlságosan is egy irányba tartanak. Legelőször is: úgy tűnik, hogy korántsem volt annyira „nyilvánvaló” mindenki számára, hogy hűtlenség történt. Jóllehet az 1490 júniusában Korvin Jánossal kötött egyezményben is ennek címezik az esetet, ami az adott helyzetben teljesen indokoltnak tűnik, azonban nem sokkal később, az 1491. évi pozsonyi békében szó sincs ilyesfajta szóhasználatról. Máskülönben aligha vettek volna a béke-

Csánki III. 586., 588., Teleki József (szerk.): *Hunyadiak kora Magyarországon. X–XII.* Pest: Emich és Eisenfels Könyvnyomda, 1853–1857. XII. 395–397. 766. sz. (újkori másolata: MNL OL DF 258 541., p. 29–30.), ill. összefoglalón: Bariska István: *A Szent Koronáért elzálogosított Nyugat-Magyarország (1447–1647).* (Archivum comitatus Castriferrei. Kisonográfiai No. 2) Szombathely: Vas Megyei Levéltár, 2007. 46. Macskakőre: Mollay Károly: *Macskakő–Katzenstein. Feudális anarchia és huszitizmus Sopron környékén (1440–1465).* *Soproni Szemle* 17, No. 2 (1963): 133–134.

36 Karl Grossmann (szerk.): Jakob Unrest: *Österreichische Chronik i. m.* 179. 174. fejt.

37 Vö. Horváth Richárd: Sopron megye tisztségviselői a késő középkorban (1458–1526). Megjelenés alatt. Köszönöm szépen a szerzőnek, hogy kéziratát már a megjelenés előtt használhattam. A Weispriachokról még: Csermelyi József: *A Weispriach család Magyarországon a 15. század közepétől 1571-ig.* Szakdolgozat. Piliscsaba: PPKE BTK, 2012. (Talán III. Frigyeshez való visszapártolása is – amelyre egyelőre csupán az utal közvetlenül – hogy részt vett Ulrich oldalán e hadjáratban, nem sokkal fogsága utánra tehető.)

szerződésbe olyan pontot, miszerint II. Ulászlónak kell döntenie, kit is illetnek valójában a zagorjei várak.³⁸ Másodjára: nem lényegtelen az a körülmény, hogy nem akármiknek a kezelésébe kerültek az elfoglalt uradalmak. Hunyadi Mátyás egyik, az 1480-as évek második felében szinte üstökösszerű karriert befutó, a déli (stájer–karintiai–krajnai) hadszínterek és Szlavónia meghatározó figurája, Székely Jakab vált a javak irányítójává. Hogy nemcsak hadgazdálkodási, logisztikai szempontok játszottak szerepet a központosításban, nagyon jól mutatja az is, hogy tényleges birtokosa nem ő volt: közelebbről nem ismert időpontban Korvin János nyerte adományul e terület várait és városait. Székely is Mátyás azon, az 1480-as években alacsony sorból felemelt, különféle adományokkal elhalmozott és éppen fokozottan egyre nagyobb hatalmat nyerő, megbízhatónak vélt emberei közé tartozott, akinek egyik fő feladata az lett volna, hogy a magyar király halála után törvénytelen fiát támogassák tűzön-vízen át.³⁹ Nem jelenthetett vigaszt a zagorjei grófok számára az sem, hogy előttük hasonlóképpen járt Thuz János, mint arra fentebb kitértem, és akinek várait egy 1485. május 19-i szerződés értelmében a cseh Viktorin herceg kapta meg. Ő a troppai hercegségért cserébe nyerte el a szlavóniai javakat,⁴⁰ de alig néhány évet bírhatta őket, ugyanis a várakat 1488 májusa előtt elkobozták tőle, és miként korábban Troppau hercegségét, úgy ezt is Korvin Jánosnak adományozta a király.⁴¹ Vagyis nemcsak a Thuz-, majd Viktorin-féle javak,

38 Ferdo Šišić: Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496). *Starine JAZU* 37 (1934): 291–292. 59. sz. (MNL OL DL 19 657.), Ernst Freiherr von Schwind – Alphons Dopsch (szerk.): *Ausgewählte Urkunden zur Verfassungs-Geschichte der deutsch-österreichischen Erblände im Mittelalter*. Innsbruck: Wagner, 1895. 433–434. 229. sz. § 24. Magyarul: Köblös József (szerk.): *Magyar békeszerződések (1000–1526)*. Pápa: Jókai Városi Könyvtár, 2000. 254.

39 Vö. Kubinyi András: A megyéispánságok 1490-ben és Corvin János trónörökösödésének problémái. *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 16 (1982): 169–180. Ezenkívül még l. Bence Péterfi: *Aus Siebenbürgen* i. m.

40 Vö. Schönherr Gyula: *Hunyadi Corvin János 1473–1504*. (Magyar történelmi életrajzok) Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1894. 46., Tóth Zoltán: *Mátyás király* i. m. 1925, 266. A Schönherrnél olvasható megállapítás, miszerint a cserére felajánlott birtokok a zagorjai grófok tulajdonában volt, valószínűleg Schönherr kombinációja. Ugyanis a szerződés eredeti, cseh nyelven írott példánya Szokolácot, Medvevárat, Rakonokot, Lukavecet és egy azonosíthatatlan helyet [a Körös megyei Fejérkót?] (*Sokolůš, Nedwěd, Rakownik, Ukowac, Boyatko*) említi (František Palacký: *Zápisý knížat Minsterberských w Olešnici od roku 1454 od 1489. Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské* 1 [1840]: 313–314.), amelyek az elsőől és utolsótól eltekintve laki Thuz János birtokai voltak (Tringli István: Az 1481. évi i. m. 307–308.). Battyányi Boldizsár községi várnagy arról, hogy Zágráb megyei Medvevárat, Lukavecet és a Körös megyei Rakonokot Viktorin hercegnek átadta, 1485. augusztus 14-én kapott a magyar királytól nyugtát (MNL OL DL 102 225.).

41 Karl Nehring: *Mathias Corvinus, Kaiser Friedrich und das Reich. Zum hunyadisch–habsburgischen Gegensatz im Donauraum*. München: Oldenbourg, 1975. (Südosteuropäischen Arbeiten 72.) 185. Talán összefügg mindezzel, hogy 1486. július 21-én egy bizonyos Drobitel Gáspár és Miklós voltak a rakonoki alvárnagyok (Kálniczky László: Várnagyok és várkapitányok a Hunyadiak korában. In:

hanem Zagorje is Korvin János szlavóniai befolyásának erősödésére is kitűnően szolgálhattak.⁴² Valószínűsíthető, hogy Egervári László ismételt horvát–szlavón báni kinevezése is ugyanezt a politikát támogatta. Nem mellesleg, valószínűleg hasonlóképpen a hercege lett a Weispriachoktól elfoglalt Wolkersdorf (*Wolkosdorff*) is, ahogy arra a Korvinnal 1490 júniusában kötött megállapodásból következtethetünk.⁴³

Meglátásom szerint ha valahol az 1488. évi zagorjei események kapcsán többes számban is beszéltek a Vitovecekről, leginkább csak György szervezkedéséről lehetett szó. Bármilyen történt Vilmostal, tény, hogy 1489 szeptemberéig biztosan viselte az asztalnokmesteri tisztelet, ami aligha lett volna elképzelhető, ha ő maga is komolyan összekülönbözik a királlyal. Mindez nem változtatott a tényen, hogy a zagorjei várak örökre elvesztek számukra.⁴⁴

Nagy Miklós [szerk.]: *Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből. A XV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián díjat nyert dolgozatok.* [Tudományos diákköri füzetek 11.] Budapest: ELTE TDK, 1982. 132. [MNL OL DL 35 720.]. 1488. márc. 9-én viszont már hűtlenként említene egy volt rakonoki várnagyot, Komáromi Gáspárt (Dreska Gábor: *A pannonhalmi konvent hiteleshelyi tevékenysége, 1321–1500.* Doktori disszertáció. Budapest: ELTE BTK, 2008. Függelék, 156. 767. sz. = [MNL OL DL 71 304.])

- 42 A Perényiek ellen, mondvacsinált vádakkal 1483-ban vezetett hadjárat során elfoglalt várakat is Korvin kapta meg. Vö. Tringli István: Hunyadi Mátyás és a Perényiek. *Levéltári Közlemények* 63, No. 1–2 (1992): 175–192.
- 43 Mátyás Korvin János részére tett adományáról csak 1490 júniusából szerzünk tudomást. Ferdo Šišić: Rukovet i. m. 291–292. Schönherr Gyula sem tud pontos időpontról. Schönherr Gyula: Hunyadi Corvin János i. m. 46., 81. A szlavóniai helyzet rövid értékelését adja: Pálosfalvi Tamás: Grebeni Hermanfi László alnádor. Egy tekintélyes szlavón köznemesi politikus pályaképe. Második közlemény. *Századok* 142, No. 2 (2008): 307., Fraknói Vilmos az 1488-ban a sziléziai Glogauban kitört háborúval hozza összefüggésbe a Vitovec fivérek ellen vezetett hadjáratot. Vö. Fraknói Vilmos: *Mátyás király (1440–1490).* (Magyar történelmi életrajzok) Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1890. 356–357.
- 44 Székely Jakab 1490-es évekbeli pályafutására, a Korvin Jánossal meglévő, változó intenzitású és sok tekintetben a zagorjai várak körül forgó konfliktusára vö. összefoglalóan: Bence Péterfi: Aus Siebenbürgen in die Steiermark i. m.

JOHN CORVIN'S HERITAGE IN ZAGORJE: A MILITARY CAMPAIGN AGAINST THE VITOVEC BROTHERS OF 1488 AND ITS BACKGROUND

Total war was rather uncommon even in the Middle Ages. The essay aims to give a detailed account of a local military campaign, launched against the Vitovec brothers, counts of Zagorje (or at least, the elder brother, György). Was it actually a simple case of infidelity as some claims or can we have a look at the “real” motives?

According to the historiographer of Matthias Corvinus, it was the (supposedly suspicious) behaviour of the counts and their unwillingness that forced the king of Hungary to go to war against the emperor of the Holy Roman Empire. György Vitovec was originally invited to negotiate with a delegation, meanwhile one of the royal captains, Jakab Székely occupied all the possessions by force, so György retreated. Most of the sources, however, show that the action was approved not only by a military strategic sense of mind, but also by the royal politics of succession. That is what made Matthias Corvinus so concerned in the second half of the 1480s. He wished to prepare his only son, John Corvinus, born out of wedlock, for the Hungarian throne as much as it was possible. The main supporters of his child were chosen from low-class noblemen, who were awarded by titles and honoured by different kind of goods and possessions. It was more than coincidence that Székely, actually a *homo novus* and a powerful person of that time, assisted in taking over the castles of the counts of Zagorje. Is it no surprise that in some months after the campaign the young John Corvinus received all the castles of Zagorje just as other confiscated dominions.

Keywords Matthias Corvinus, royal power, royal politics of succession, cross-border contacts, mercenaries